

2. Гайдаржи А. І., Лаврик О. В., Бурдун В. В. Роль дуальної освіти в підвищенні професійної підготовки фахівців в умовах ринку праці України. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 20. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16012347> (дата звернення: 17.10.25).
3. Довгенко Я., Яременко Л., Яременко Ю. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-29> (дата звернення: 17.10.25).
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Tex> (дата звернення: 23.10.25).
5. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.10.25).
6. ОПП Дошкільна освіта. Управління закладом дошкільної освіти». Університет Ушинського. Одеса. 2025. URL: <https://ftp.pdpu.edu.ua/s/iey1s8JjTCFAIBJ?path=%2F2025#pdfviewe> (дата звернення: 23.10.25).
7. Холявко Н., Мельниченко А. Впровадження дуальної освіти в університетах України: синергетичні ефекти для стейкхолдерів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Т. 2, № 2. С. 313–321. URL: <https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1100/1119> (дата звернення: 09.10.25).

Наталія Притулик

*кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ СЛУХАЧІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТРЕСУ

Психологічні механізми процесу навчання, особистісна мотивація, когнітивні процеси, що в ньому задіяні, безпосередньо залежать від емоційних станів здобувачів освіти. Воєнні події значною мірою впливають на емоційну сферу українців: підвищена тривожність, хронічний стрес, зниження інтересу до самоактуалізації. Зазначене вимагає розгляду аспекту впливу емоцій на ефективність навчання, зокрема навчання дорослих – слухачів курсів підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України – в умовах воєнного стану.

Метою тез є розгляд зв'язку між емоціями здобувачів освіти та продуктивністю їх навчання, розкриття психолого-педагогічних стратегій підтримки емоційного стану слухачів, які сприятимуть кращому засвоєнню навчального матеріалу у воєнних умовах.

Вплив емоцій на когнітивні процеси вивчали Cordova A., Caballero-Garcia A., Drobic F., Roche E., Noriega D. C., Immordino-Yang та Damasio. Їх дослідження засвідчили зниження концентрації уваги, процесу кодування інформації в пам'яті в студентів, що відчували стрес і тривогу (активують режим виживання і ослаблюють активність префронтальної кори, що відповідає за планування, робочу пам'ять, увагу й логічне мислення, які необхідні для засвоєння навчального матеріалу). Теорію впливу контрольних-ціннісних моделей емоцій на навчальні досягнення досліджував Pekrun R. . М. Csikszentmihalyi вважав, що той, хто навчається, здатен відчувати стан потоку під час навчання, що позитивно впливає на його ефективність [5]. У контексті нашого дослідження важливою є концепція емоційного інтелекту D. Goleman [1], зокрема можливість керувати емоціями, в тому числі тими, що підвищують мотивацію до навчальної діяльності. Кузнецов М. і Козуб Я. [2], розглядають поняття «емоційне ставлення до навчання» як «складне багатовимірне, багаторівневе явище, що динамічно розвивається, забезпечує актуалізацію позитивних і негативних емоційних установок, які регулюють навчальну діяльність студента» [2, с. 225]. Саме з оптимальним ставленням до навчання вчені пов'язують прийняття навчального завдання і мотиваційне включення в процес, ефективне використання психоенергетичних ресурсів; в роботі пропонуються самомотиваційні прийоми впливу на емоційний стан студентів. О. Сорокопуд [4] виявила, що емоції тривоги і стресу є більш інтенсивними в умовах онлайн-навчання, що вимагає сильнішої психологічної підтримки з боку педагогів. Автори публікації «Емоційно-психологічна складова навчання здобувачів освіти в сучасних умовах» [3], звертаючи увагу на вплив воєнного стресу на процес навчання, розглядають спілкування викладача зі студентам на теми, які їх хвилюють, як спосіб

відволікання від думскролінгу; пропонується ініціювати розмови про цінності слухачів, демонструвати емпатію до них і давати можливість висловлювати емоції.

Вищезазначені дослідження дають підстави зробити такі висновки щодо педагогічних стратегій, що сприятимуть ефективності навчання здобувачів освіти у воєнний час.

Початок і завершення заняття важливо проводити, організовуючи рефлексію здобувачів освіти, емоційну в тому числі, як-от: опитування щодо настрою, емоційного стану тощо. З метою зниження тривожності варто залучати їх до легалізації негативних почуттів, проговорювання їх, коли це є доречним, за потреби використовувати прості психологічні техніки саморегуляції (наприклад, дихальні).

Особливу уважність до емоційного стану здобувачів слід виявляти в моменти після скасування повітряних тривог, після проведення «Всеукраїнської хвилини вшанування пам'яті загиблих під час війни». Слід поступово вербально переводити фокус із спогадів, у які могли зануритися здобувачі освіти під час неї, на навчальний матеріал із теми заняття.

Упродовж заняття слід дбати про виникнення в слухачів позитивних емоцій – інтересу, насолоди процесом, натхнення, гордості, радості від процесу і результату навчання (на противагу стресу і фоновій тривозі). Варто організовувати навчання так, щоби в слухачів виникав стан «потoku» (чітке формулювання особистісно значущих цілей, активація внутрішньої мотивації, постановка навчальних завдань у зоні найближчого розвитку (посильних, але не легких), постійний зворотний зв'язок у процесі інтерактивної взаємодії).

Під час занять важливо дбати про відчуття психологічної безпеки та позитивного емоційного мікроклімату, що може досягатися за рахунок зниження зовнішнього оцінкового контролю і посилення внутрішнього, посилення мотивації та самомотивації, вербальної і невербальної підтримки.

Реалізація вищезазначених стратегій вимагає від викладача високого рівня емоційного інтелекту, емпатії, володіння прийомами активного слухання,

формулювання мотиваційних фраз, жестової та мімічної, інтонаційної підтримки. Використання стратегій підтримки емоційних станів слухачів курсів підвищення кваліфікації (здобувачів освіти) сприяє створенню продуктивного і психологічно стабільного освітнього простору навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Київ : Vivat, 2018. 512 с.
2. Кузнецов М., Козуб Я. Емоційне ставлення студентів до навчання. Монографія. Харків : Діса плюс, 2017. 284 с.
3. Павленко С., Павленкова О., Сидорова А., Ткаченко І. Емоційно-психологічна складова навчання здобувачів освіти в сучасних умовах. Український стоматологічний альманах. 2023. № 2. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/items/a070b905-7c8f-4b70-b232-e4e00b8b0a9b>
4. Сорокопуд О. Особливості концентрації уваги при різних режимах онлайн навчання. Кваліфікаційна наукова праця на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 053 «Психологія». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2025.
5. Csikszentmihalyi M. Finding Flow: The Psychology of Engagement with Everyday Life. Basic Books. 1997. URL: https://www.researchgate.net/publication/200026151_Finding_Flow_The_Psychology_of_Engagement_With_Everyday_Life

Лариса Руденко

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна*

Андрій Литвин

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ВИМУШЕНО ПЕРЕСЕЛЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, пов'язаного з повномасштабним вторгненням РФ, особливо загострюється питання соціально-психологічної підтримки населення: багато українців вимушені були залишити рідні домівки та шукати порятунку від